

מדוע חשוב לערוך צוואה כהלכה?

כדי שרצונו של אדם יתממש לאחר מותו, נוהגים לכתוב שטר צוואה ובו פירוט של כל מה שחפץ לעשות בנכסיו. מאחר ובדרך כלל האדם רוצה לחלק נכסיו בעודו בריא, ויחד עם זאת רוצה להשאיר לו זכות ליהנות מנכסיו עד יום מותו, או לאידך, זכות לשנות פרטי צוואתו אם ירצה, וכן מאחר ויש דברים שאינו יכול להקנות במתנת בריא בזמן כתיבת הצוואה, על כן צריך המצווה לערוך ולנסח את שטר הצוואה באופן המועיל והתקף על פי דין תורה.

מטרתה העיקרית של צוואה תקיפה כדת וכדין היא לחייב את היורשים לקיום פריה במלואם. כמו כן, ברור מאליו, שצוואה מפורטת וברת תוקף תמנע מריבות וחיכוכים בין היורשים ומשפחותיהם ואף תצילם מאיסור גזל החמור.

במאמר זה נפרט את התועלת הגדולה בעריכת צוואה, ואת המכשולים השונים, מהם נמלטים כאשר הינה תקפה כהלכה.

חשש גזל בצוואה שלא על פי דין תורה

א. הנה דבר פלא, שהרבה המדקדקים במצוות קלה כבחמורה, ולמרות זאת כשעושים צוואה הולכים אצל עורך דין ונוטריון שעורך לה צוואה שתהא תקיפה על פי חוקי הערכאות, אולם אין לזה שום תוקף על פי ההלכה, ואז כשהירושה תגיע ליד הזוכים, שלא בהסכמה מלאה יהיה הממון גזל בידם, כיון שעל פי הלכה כשאין הצוואה בתוקף, שייכים כל ממונו של המוריש ליורשים על פי דין תורה. וכל זאת נעשה מחיסרון ידיעה בנושא זה, שהעזובה בו רבה.

איסור הליכה לערכאות

ב. בפרט, מצוי הדבר, במקומות שצריכים לערוך הצוואה שתהיה תקיפה גם על פי חוקי המדינה, וביחוד בקרקעות, שאין רושמים בספרי הממשלה אלא רק על פי צוואה תקיפה לפי השופטים שלהם. במידה והצוואה לא מחייבת על פי הדין, אם המקבל יתבע אותם בערכאות, פשוט שיש בזה משום איסור הליכה לערכאות, כמבואר בשו"ע חשן משפט (סימן כו).

[ובקונטרס "מדור לדור" כתב, שאם יש חשש שנכסיו יתחלקו על פי ערכאות, מוטב שיכתוב צוואה המועילה על פי דין תורה באופן שיועיל גם על פי ערכאות, שאם לא כן יכשלו הזוכים בהליכה לערכאות ובעוון גזל].

קניית נכס ירושה שנתקבל שלא כהלכה

ג. לצערנו הרב, ישנם יורשים המוציאים ממון על פי שטר צוואה שלא על פי דין תורה, ובפרט בירושת הבת, או ירושת האשה, שעל פי הלכה אין להם כל זכות ירושה. הבעיה לא תמה בכך, אלא אף כשבא היורש למכור את נכסי הירושה שקיבל על פי הצוואה הריהו מוכר דבר שאינו שלו וגזול משאר היורשים.

משכך, יש להיזהר כשקונים חפצים, ובפרט דירה, שהקונה ממקבל על פי צוואה דינו כקונה דבר גנוב וגזול ממש, והעולם אינם נזהרים לברר אם המוכר זכה בדבר זה על פי דין תורה, משנה זהירות יש לנהוג כאשר קונים נכס מאנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, לברר ולחקור אודות הבעלים בדין תורה עליו.

צוואה בנדל"ן

ד. לענין חלוקת העזבון, לעתים מן הראוי לעשות צוואה, ובפרט כשרוצה לשנות, אפילו במקצת, מסדר הירושה, ובפרט במקום שיש חשש שבלי צוואה יתעוררו בעיות מצד דינא דמלכותא. כגון בנכסי דלא נידיי הרשומים בטאבו, ובלי צוואה באופן המועיל יחלקו

הירושה על פי דיניהם, ויצטרכו לבא בדין ודברים לבקש חתימות על צו ירושה, ואז עלולים ביתר שאת לבא לידי מריבות, ועכ"פ יחסכו אי נעימויות רבות.

צוואה הנעשית בינו לבין עצמו

ה. לעומת זה, ישנם רבים שכותבים צוואה בינם לבין עצמם בתום לב, ועל פי רוב בסודיות כדי שאף אחד לא ידע מזה. והשאלות המתעוררות כאן רבות עד מאוד, מה כותבים, ואיך כותבים, ומסדרים לפי שכלם וידיעתם, בו בזמן שאין להם ידיעה מינימלית איך מסדרים צוואה על פי דין תורה וכדי שיהא לה תוקף.

לסמוך על היורשים במקום לצוות

ו. גם ישנם רבים וטובים, אשר סומכים על בניהם שבוודאי ובוודאי יקיימו הצוואה וסומכים על טוב לבם של הבנים, או בטוחים בכך שכל אשר יצוו, צריכים היורשים לקיים כמצווה מפי הגבורה.

אך למרבה הצער, פעמים רבות הנסיון הוכיח, שמחשבות טובות לחוד ומעשים לחוד, וכשהצוואה אינה מנוסחת על פי דין תורה, לא אחת הבנים משתמטים מכל מיני סיבות ואמתלאות שונות מלקיימה כלל וכלל. אזי מה יתן ומה יוסיף כל אשר כתב אביהם, ואשר חשב והיה בטוח שוודאי יתקיימו דבריו.

טענת "קים לי" להפטר מחובת הצוואה

ז. הרבה נוסחאות של צוואה שנויים במחלוקת הפוסקים, אם הינם ברי תוקף או לא. אז, באים היורשים וטוענים: "קים לי כהני פוסקים וכהני פוסקים" הסוברים דאין צריך לקיימם.

לאור כל הנאמר, ברור הדבר, שתמיד כדאי לסדר צוואה בפני בית דין צדק, היודע את כל פרטי ההלכות הסבוכות, שבכך יהיה לבו בטוח ונכון, שתהיה הצוואה תקיפה לכל השיטות בהלכה וגם תקיפה בחוקי הערכאות.

מעשה באדם שלא הותיר אחריו צוואה, והבנים והבנות מחוסר ידיעה בדיני התורה חלקו את הירושה בשווה. אחר כך נודע לאחת מהבנות שעל פי דין תורה לא מגיע לה ולו מאומה, ונפשה בשאלתה אם צריכה להחזיר הנכסים לאחיה או לא?

על כך השיב בשו"ת תשורת שי (מהדורא קמא סי' רנ"ט) שחייבת להחזיר הכל לבנים, דלא תלינן שנתנו לה האחים במתנה אלא בטעות, שכמו שהיא טעתה וחשבה שיש לבנות חלק שוה עם בנים, כן טעו הם וחשבו שיש לבנות חלק שוה. וגם כיון שמנהג רוב העולם שחולקין בן ובת בשוה, י"ל דטעה וחשב שאזלינן בתר המנהג, ולכן היא צריכה להחזיר לאחיה את חלקם ע"ש. אמנם, באופן שהאב השאיר צוואה שאין לה תוקף על פי ההלכה, וחילקו הנכסים על פי הצוואה, ואחר כך נודע לאחד מהם שאינו שוה כלום, אם צריך האחד להחזיר חלקו הנוסף לאחיו, כתב בשו"ת חשב האפוד (חלק ב' סי' ק"ו) דיש לתלות דניחא להו לעשות נחת רוח לאביהם, לקיים את רצונו, אפילו אם לא היו מוכרחים לעשות כן על פי דין תורה ע"ש.

פסקי הלכה

מהם עיקרי ההלכות בכתיבת צוואה תקפה?

אין קנין לאחר מיתה, ולכן צריך להקנות גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, ואם לא עו כן ממילא היורשים אשר מגיע להם הירושה על פי התורה הם הבעלים.

בכדי שיוכל להמשיך להשתמש בנכסים גם לאחר המתנה, נותנים רק הגוף מהיום והפירות זוכים בהם רק לאחר מיתה. בכדי לקיים שאר מתנות ותנאים של הצוואה עושים התחייבות לאדם ר, מעכשיו, בקנין גמור, בתנאי שאם יקיימו היורשים כל מה שכתוב בצוואה, שתבטל התחייבות זו.

צריך להאיר חלק מהנכסים בלי להקנותם מחיים, כדי שתקיים בזה ירושה דאורייתא, כאשר בנים לבד יורשים ואם יש בכור, הבכור מקבל פי שנים.

יש מחלוקת גדולה בין הפוסקים מהו השיעור הראוי לשייר לירושה דאורייתא, ולכל הפחות ראוי שיהיה "דבר חשוב".

ידוע בפי העולם שלערוך צוואה מחיים היא סגולה לאריכות ימים (עיין משמרת שלום אות ד' ס"ק ט'). אין מה לפחד. ואדרבה, בספר מעבר יבוק מאמר שפתי צדק פ"ח הובא עוד "שאם היה חכם ורואה את הנולד ומתקן ע"י צוואה לבניו עד מקום שידו מגעת עליו נאמר וחוסה במותו צדיק (משלי י"ד ל"ב), ופירש רש"י כשימות הוא בטוח שיבוא לגן עדן". ולכן כמה חשוב הדבר, להתיעץ עם טוען רבני מוסמך, שיכול לערוך עבורכם צוואה כשרה למהדרין, שתהיה תקיפה בבית דין וגם בבית משפט.